MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

Seduta ta' l-10 ta' April, 2003

Citazzjoni Numru. 2290/1996/1

Grezzju Mifsud, Emanuela Zammit, Carmel Mifsud, {u\eppi Mifsud, Jacqueline Galdes, u Mark Domenici
versus
Giorgia Mifsud; Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, ilkoll a]wa Mifsud, ulied l-istess Giorgia Mifsud

Din hija *actio familiæ erciscundæ*, b'talba wkoll g]al-le[ittima.

I`-`itazzjoni tg]id illi fl-24 ta' {unju 1978 mietet Giorgia Mifsud, omm il-konvenuta Giorgia Mifsud u l-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa Mifsud, u nanna ta' l-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici. B'testment tad-9 t'Awissu 1974 Giorgia Mifsud kienet]atret lill-partijiet]lief il-konvenuta Giorgia Mifsud b]ala werrieta tag]ha.

Fil-5 ta' {unju 1992 miet {u\eppi Mifsud, armel ta' l-istess Giorgia u missier l-a]wa Mifsud. Dan]alla b]ala werrieta tieg]u lil uliedu l-konvenuta Giorgia Mifsud u l-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa

Mifsud, u lin-neputijiet tieg]u l-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici, ulied il-mejta Giovanna Mifsud, i\da fi\-\ew[testmenti tieg]u, wie]ed tat-8 ta’ Marzu 1978 u ie]or tat-22 ta’ Novembru 1985,]alla bi prelegat lill-konvenuta Giorgia Mifsud \ew[fondi li huma l-assi kollu tal-wirt tal-konju[i {u\eppi u Giorgia Mifsud.

Billi l-atturi kienu tal-fehma illi b’dawk it-testmenti kienu pre[udikati serjament il-jeddijiet tag]hom fuq il-wirt ta’ {u\eppi Mifsud, huma irrinunzjaw g]all-wirt b’nota tad-9 ta’ Novembru 1992 fis-Sekond’Awla tal-Qorti ~ivili.

L-atturi issa jridu illi jinqasam il-wirt tal-konju[i {u\eppi u Giorgia Mifsud, i\da g]alxejn sej]u lill-konvenuti biex isir il-qsim u g]alhekk fet]u din il-kaw\a u qeg]din jitolbu illi l-qorti:

1. tillikwida l-assi tal-wirt tal-konju[i {u\eppi u Giorgia Mifsud billi tg]id illi huma l-fond numru 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi, u l-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t’April, }al Qormi, bil-[nejna u l-ambjenti tieg]u;

2. taqsam il-wirt tal-konju[i {u\eppi u Giorgia Mifsud f’\ew[ishma ndaqs, u sehem minnhom ji[i assenjat lill-wirt ta’ Giorgia Mifsud u l-ie]or lill-wirt ta’ {u\eppi Mifsud;

3. taqsam il-wirt ta’ Giorgia Mifsud f’ishma skond it-testment tag]ha tad-9 ta’ Awissu 1994 bejn il-partijiet imsemmija fit-testment (li huma l-partijiet kollha]lief il-konvenuta Giorgia Zammit), b’dan illi l-wirt jinqasam f’sitt ishma ndaqs li ji[u assenjati lill-werrieta tag]ha skond it-testment;

4. tg]id illi l-wirt ta’{u\eppi Mifsud jikkonsisti f’nofs l-assi konjugali bejnu u martu Giorgia (din hija ripetizzoni tat-tieni talba);

5. tillikwida l-porzjoni riservata mill-wirt ta’ {u\eppi Mifsud favur l-atturi b]ala l-le[ittima;

6. jekk ikun me]tie[sabiex ji[u assenjati l-ishma li jmissu lill-partijiet skond it-tielet talba, u l-kwota le[ittima li tmiss lill-atturi skond il-]ames talba, tordna li jinbieg]u b’li`itazzjoni tal-fond numru 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi, u tal-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t’April, }al Qormi, sabiex lill-partijiet ikunu assenjati l-ishma u l-kwota le[ittima li tmiss lilhom, fil-ka\ illi l-fondi ma jistg]ux jinqasmu skond l-ishma msemmija; u

7. ta]tar nutar biex jippubblika l-att me]tie[u kuraturi biex jidhru f'isem min ma jersaqx g]all-pubblikazzjoni ta' l-att fil-jum,]in u post li tg]id il-qorti.
Talbu wkoll l-ispejje\ tal-kaw\a.
Il-konvenuti ressqu dawn l-e``ezzjonijiet:
1. it-talbiet kif mag]mula ma jistg]ux ji[u meqjusa g]ax fil-ka\ ta' wirt *ope testamentis* "id-disponibilità ta' l-assi ereditarji g]andha tirrispetta dak kontenut fit-testmenti *tout ensemble*;
2. it-testatur {u\eppi Mifsud kellu kull jedd i]alli b'legat ukoll is-sehem mill-beni ta' martu li mietet qablu, g]ax dan il-li[i tippermettih;
3. ladarba l-legati, safejn huma rimuneratorji, huma meqjusa b]ala *legatum debiti*, dawn g]andhom jitqiesu b]ala dejn tal-wirt g]all-g]anijiet tal-kalkolu tal-le[ittima; u
4. il-konvenuta Giorgia Mifsud ukoll g]andha jedd g]al-le[ittima mill-wirt ta' ommha, barra milli g]andha jedd illi ting]ata l-pussess tal-legati m]ollija lilha.
{u\eppi u Giorgia mi\\ew[in Mifsud huma missier u omm l-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa Mifsud u l-konvenuta Giorgia Mifsud, u n-nanniet ta' l-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici, ulied binthom Giovanna Domenici *née* Mifsud, illum mejta, u tal-konvenuti Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, ilkoll a]wa Mifsud, ulied il-konvenuta Giorgia Mifsud. It-testaturi konju[i Mifsud kienu mifrudin *de facto*.
Billi l-konvenuta Giorgia Mifsud jisimha l-istess b]al ommha t-testatri`i, minn issa l-quddiem lill-konvenuta nsej]ulha "l-konvenuta Giorgia Mifsud", u lill-omm insej]ulha "it-testatri`i Giorgia Mifsud".
Il-partjiet jaqblu illi fil-wirt tal-konju[i Mifsud hemm biss il-fond numru 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi, u l-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t'April, }al Qormi. Dawn i\-\ew[fondi kienu tal-komunjoni ta' l-akkwisti. B'dikriet tat-2 ta' Di`embru 1997[1] il-qorti]atret lill-A.I.~. Michael Refalo biex jag]mel stima ta' dawn il-beni; il-perit irrelata fit-12 ta' Novembru 1999[2] u qal illi l-fond numru 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi jiswa tmint elef lira (Lm8,000) u l-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t'April, }al Qormi jiswa

---

1 *Fol.* 23.

2 *Foll.* 40 *et seqq.*

tmintax-il elf lira (Lm18,000), b'kollox sitta u g]oxrin elf lira (Lm26,000). Il-wirt ta' kull wie]ed mit-testaturi g]alhekk jiswa tlittax-il elf lira (Lm13,000).

L-ewwel li mietet, fl-24 ta' {unju 1978, kienet it-testatri`i Giorgia Mifsud. Din]alliet testment tad-9 ta' Awissu 1974 fl-atti tan-Nutar Nicola Said, li fil-partijiet relevanti tieg]u jg]id hekk:

IR-RABA' ARTIKOLU

It-testatri`i Giorgia Mifsud … … … tinnomina b'eredi tag]ha universali … … … lil uliedha Carmelo, Giuseppe, Emmanuela mart Francis Azzopardi[3], Giovanna mart GioMaria Domenici, u Grazio a]wa Mifsud, f'wa]da minn sitta parti ta' l-assi tag]ha kull wie]ed u wa]da, bis-sostituzzjoni vulgari tar-rispettivi wliedhom u dixxendenti f'ka\ li xi]add mill-imsemmijin eredi ji[i nieqes qabilha, u lin-neputijiet tag]ha Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris a]wa Mifsud, ulied Giorgia mart Nicola Mifsud bint it-testatri`i, fir-rimanenti wa]da minn sitta parti ta' l-assi tag]ha bejniethom … … …

IL-}AMES ARTIKOLU

It-testatri`i Giorgia Mifsud tiddikjara g]all-finijiet tal-li[i li hija iddi\eredat lill-imsemmija bintha Giorgia Mifsud peress li dina, darba wa]da flimkien ma' \ew[ha u ma' missierha Giuseppe Mifsud, li ji[i \ew[ it-testatri`i, u dawna ta]t istigazzjoni ta' l-istess bintha Giorgia Mifsud,]abtet g]aliha u sawtitha, u dan fil-pre\enza u meta kien hemm fid-dar tat-testatri`i bintha, `joè bint it-testatri`i, Giovanna Domenici.

G]alhekk il-werrieta huma l-erba' atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa Mifsud fis-sehem ta' wie]ed minn sitta ($^{1}/6$) kull wie]ed u wa]da, l-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici flok ommhom Giovanna, illum mejta, fis-sehem ta' wie]ed minn sitta ($^{1}/6$) bejniethom, u l-konvenuti Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, a]wa Mifsud, ulied il-konvenuta Giorgia Mifsud, fis-sehem l-ie]or minn sitta ($^{1}/6$) bejniethom.

Il-konvenuta Giorgia Mifsud kienet di\eredata, skond l-art. 623(*d*) tal-Kodi`i ~ivili:

---

[3] Din hija l-attri`i Emanuela Zammit.

623. Bla]sara tad-disposizzjonijiet ta’ l-artikolu 630, ir-ra[unijiet li g]alihom dixxendent jista’ ji[i di\eredat huma dawn biss li [ejjin:

(*d*) jekk id-dixxendent sawwat it-testatur, jew xort’o]ra sar]ati ta’ mo]qrija lejh;

u t-testatri`i]alliet is-sehem tag]ha lil uliedha l-konvenuti Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, a]wa Mifsud.

G]alkemm di\eredata, il-konvenuta Giorgia Mifsud, fir-raba’ e``ezzjoni, xorta qieg]da titlob il-le[ittima mill-wirt ta’ ommha.

Dwar il-prova tar-ra[uni g]ad-di\eredazzjoni, l-artt. 625(1) u 629 tal-Kodi`i ~ivili jg]idu hekk:

625. (1) Ir-ra[uni tad-di\eredazzjoni g]andha ti[i ppruvata minn dak li jsostni d-di\eredazzjoni.

629. Meta fit-testment ma tkunx imsemmija r-ra[uni li g]aliha wie]ed ikun [ie di\eredat, jew ma ti[ix ippruvata, id-di\eredat g]andu jedd g]al-le[ittima biss.

G]alhekk imiss lill-atturi li juru illi tassew illi l-konvenuta Giorgia Mifsud kienet sawtet lil ommha t-testatri`i, biex jist]oqqilha li tkun di\eredata. Din il-prova ma saritx, u g]alhekk il-konvenuta Giorgia Mifsud g]andha jedd g]al-le[ittima mill-wirt ta’ ommha t-testatri`i Giorgia Mifsud. Billi l-ulied huma sitta, il-le[ittima hija n-nofs[4], li tinqasam bejn is-sitt ulied[5]. Lill-konvenuta Giorgia Mifsud, g]alhekk, imiss sehem wie]ed minn tnax (^{1}/12) mill-wirt tat-testatri`i Giorgia Mifsud.

Il-le[ittima tittie]ed mill-wirt kollu; madankollu, billi s-sehem mill-wirt li, kieku ma kienx hemm id-di\eredazzjoni, kien imiss lill-konvenuta Giorgia Mifsud it-testatri`i ]allietu lil ulied l-istess konvenuta, u jekk il-le[ittima tittie]ed ukoll mis-sehem ta’ l-a]wa l-o]ra ji[ri illi l-i*stirps* tad-di\eredata jkun vanta[[jat bid-di\eredazzjoni — li \gur ma’ kinitx ix-xewqa tat-testatri`i — u billi wkoll, b’analo[ija ma’ dak li jg]idu l-artt. 612 u 613 tal-Kodi`i ~ivili, ulied il-konvenuta Giorgia Mifsud jistg]u jitqiesu b]ala persuni interposti, huwa xieraq illi l-le[ittima li tmiss lill-konvenuta Giorgia Mifsud tittie]ed mhux mis-sehem tal-wirt kollu i\da mis-sehem ta’ wliedha l-konvenuti l-o]ra li, fl-intenzjoni tat-testatri`i, kellhom jie]du sehemha flokha.

---

[4] Art. 616(1), Kod. ~iv.

[5] Art. 616(2), Kod. ~iv.

G]alhekk, il-wirt tat-testatri`i g]andu jinqasam hekk: sehem ta' wie]ed minn sitta ($^{1}/6$) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa Mifsud; sehem wie]ed minn tnax ($^{1}/12$) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici; sehem wie]ed minn tmienja u erbg]in ($^{1}/48$) lil kull wie]ed u wa]da mill-konvenuti Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, a]wa Mifsud; u sehem wie]ed minn tnax ($^{1}/12$) b]ala le[ittima lill-konvenuta Giorgia Mifsud.

Ng]addu issa biex inqisu l-wirt tal-missier.

Fit-testmenti tieg]u {u\eppi Mifsud ma]atarx werrieta u g]alhekk wirtuh *ab intestato* wliedu u r-rappre\entanti ta' bintu li mietet qablu. Effettivament, i\da,]alla l-beni kollha tal-wirt bi prelegat lill-konvenuta Giorgia Mifsud b]ala kumpens talli ddur bih. Dawn il-beni huma l-fond numru 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi, u l-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t'April, }al Qormi, li t-tneju huma tal-komunjoni ta' l-akkwisti u li g]alhekk in-nofs mhux maqsum tag]hom kien [à g]adda lill-werrieta ta' martu.

Il-konvenuti qeg]din ig]idu fl-ewwel e``ezzjoni illi l-atturi ma setg]ux jag]mlu t-talbiet li g]amlu g]all-qsim tal-wirt g]ax iridu joqog]du g]al dak li jg]idu t-testmenti. L-atturi, i\da, irrinunzjaw g]all-wirt u g]alhekk ma humiex marbuta bit-testment; fil-fatt ma humiex qeg]din jitolbu sehemhom mill-wirt skond it-testment i\da l-le[ittima skond il-li[i. F'dan il-ka\ il-li[i stess tg]id illi d-dispo\izzjonijiet ta' testment illi jaqb\u s-sehem illi t-testatur seta' jiddisponi minnu g]andhom jonqsu[6].

Huwa minnu illi, kif tg]id it-tielet e``ezzjoni, legat rimuneratorju jitqies dejn tal-wirt, li g]andu jitnaqqas mill-assi g]all-g]anijiet tal-kalkolu tal-le[ittima. Dan i\da ig]odd biss safejn il-legat tassew huwa rimuneratorju, g]ax ma jistax testatur jeg]leb id-dispo\izzjonijiet tal-li[i dwar il-le[ittima billi sempli`ement jikkwalifika legat b]ala rimuneratorju. G]alhekk irridu naraw safejn il-legat tassew hu rimuneratorju.

Hija i\da g]al kollox]a\ina t-tieni e``ezzjoni li tg]id illi t-testatur seta' bit-testment, wara l-mewt ta' martu, jiddisponi mis-sehem tal-komunjoni li kien ta' martu. Biex isa]]u din l-asserzjoni, li l-qorti tqisha g]al kollox \baljata, il-

---

[6] Artt. 647 *et seqq.* Kod. ~iv.

konvenuti [abu silta minn sentenza mog]tija mill-Prim'Awla tal-Qorti ~ivili fit-13 t'Awissu 1925 *in re* **Rosa Darmanin** ***versus*** **Sac. Don Angelo Copperstone *et***[7]:

Dalle dispozizioni di legge che stabiliscono le limitazioni all'arbitrio del marito nel disporre dei beni della comunione … … … non è lecito dedurre che ad un marito, il quale colla sua industria forma un patrimonio nel quale partecipa la moglie, sebbene da esso separata di fatto, non sia dato cercare e trovare servigi personali dai suoi familiari e contrarre debito verso costoro a carico della comunione degli acquisti. Conseguentemente, se il marito fa dispozizioni nel suo testamento di legati in rimunerazione di tali servigi a lui resi, l'importo di tali legati è a carico della comunione degli acquisti.

F'dik il-kaw\a t-testatur, waqt li kienet g]adha]ajja martu (attri`i fil-kaw\a), kien]alla lil terzi b'legat rimuneratorju xi beni tal-komunjoni ta' l-akkwisti. Is-silta mag]\ula mill-konvenuti, mi[juba fuq, ma hix me]uda mis-sentenza nfisha i\da mis-sunt tag]ha. Qari tas-sentenza nfisha juri illi s-sentenza hija mibnija fuq il-premessa illi, ta]t il-li[i kif kienet dak i\-\mien, u li llum inbidlet g]al kollox, ir-ra[el kien il-kap tal-komunjoni ta' l-akkwisti u seta' jiddisponi minnha *ut dominus*.

Barra mill-fatt illi l-li[i nsibuha fil-kodi`ijiet u mhux fis-sentenzi, u l-li[i llum inbidlet radikalment, g]andu jing]ad ukoll illi meta {u\eppi Zammit g]amel it-testment martu kienet [à mejta u g]alhekk il-komunjoni ta' l-akkwisti ma kinitx g]adha te\isti, u sehem il-mara mill-beni tal-komunjoni kien [à ntiret mill-werrieta tag]ha. It-testatur g]alhekk fil-ka\ tallum ma kienx qieg]ed ifittex li jiddisponi minn beni tal-komunjoni (b]al fil-ka\ tas-sentenza msemmija mill-konvenuta) i\da minn beni li [à kienu tal-werrieta ta' martu,]a[a li ma setax jag]milha.

Lanqas ma jista' l-legat favur il-konvenuta Giorgia Mifsud jiswa b]ala legat ta']wejje[ ]addie]or ta]t l-art. 696 tal-Kodi`i ~ivili[8]. Il-legat ta']wejje[ ]addie]or ta]t dak l-artikolu

---

[7] Vol. XXVI-II-156.

[8] **696.** (1) Il-legat tal-]a[a ta']addie]or ma jiswiex,]lief jekk ikun hemm iddikjarat fit-testment illi t-testatur kien jaf li l-]a[a kienet ta']addie]or u mhux tieg]u; f'dan il-ka\ il-werriet jista' jag]\el jew li jakkwista l-]a[a m]ollija b'legat sabiex ig]addiha lil-legatarju, jew li j]allas lil-legatarju l-valur [ust tag]ha.

jorbot lill-werriet, i\da l-atturi ma humiex werrieta tat-testatur g]ax irrinunzjaw g]all-wirt.

Li rridu naraw mela hu safejn tassew il-legat huwa wie]ed rimuneratorju biex naraw safejn jitqies dejn tal-komunjoni u safejn jitqies dispo\izzjoni testamentarja li g]andha titnaqqas g]ax jaqbe\ is-sehem illi t-testatur seta' jiddisponi minnu.

Il-konvenuta Giorgia Mifsud xehdet illi damet iddur b'missierha g]al xi disg]a u tletin (39) sena[9]; kienet te]odlu jew tibg]atlu l-ikel u te]odlu]sieb il-]asil.

Wara li qieset it-tul ta' \mien kemm il-konvenuta Giorgia Mifsud damet taqdi lil missierha, kif kienet taqdih, u l-fatt illi huwa missierha, il-qorti hija tal-fehma illi]las ta' tmint elef lira (Lm8,000) jkun kumpens xieraq.

G]alhekk il-wirt ta' {u\eppi Mifsud jiswa daqs kemm jiswew nofs il-beni tal-wirt, li huma \-\ew[fondi imsemmija fuq, wara li tkun imnaqqsa s-somma ta' tmint elef lira (Lm8,000) biex tit]allas lill-konvenuta Giorgia Mifsud b]ala prelegat g]as-servigi. Billi l-ulied huma sitta l-le[ittima hija n-nofs; l-atturi g]alhekk imisshom sehem wie]ed minn tnax ($^1/12$) kull wie]ed u wa]da,]lief g]all-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici li jmisshom sehem minn erbg]a u g]oxrin ($^1/24$) minn kemm jiswa l-wirt *deducto ære alieno*. Il-bqija tal-wirt imiss lill-konvenuta Giorgia Mifsud.

Billi l-beni tal-wirt ma jistg]ux jinqasmu skond l-ishma li jmissu lil kull wie]ed u wa]da mill-partijiet, il-qorti tordna illi l-fondi 91/92 Triq San Benedettu, }al Qormi, u l-fond numru 6 Triq it-Tlieta u G]oxrin t'April, }al Qormi jinbieg]u b'li`itazzjoni fuq l-istima li saret mill-A.I.~. Michael Refalo ma]tur mill-qorti; ma saritx talba ta]t l-art. 517 tal-Kodi`i ~ivili biex barranin ikunu mistiedna biex joffru fil-bejg].

Wara li jsir il-bejg] ir-rikavat jinqasam f'\ew[ishma ndaqs: sehem ikun il-wirt tat-testatri`i Giorgia Mifsud u s-sehem l-ie]or ikun il-wirt tat-testatur {u\eppi Mifsud.

Is-sehem tat-testatri`i Giorgia Mifsud jinqasam hekk: sehem wie]ed minn sitta ($^1/6$) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa

---

(2) I\da, jekk il-]a[a hekk im]ollija b'legat, g]alkemm tkun ta']addie]or fi \mien it-testment, tkun saret proprjetà tat-testatur fi \mien il-mewt tieg]u, il-legat ta' dik il-]a[a huwa validu.

9 Ara l-*affidavit* ma]luf mill-konvenuta Giorgia Mifsud, *fol*. 64.

Mifsud; sehem wie]ed minn tnax (^{1}/12) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici; sehem wie]ed minn tmienja u erbg]in (^{1}/48) lil kull wie]ed u wa]da mill-konvenuti Giuseppe, Caterina, Carmelo u Doris, a]wa Mifsud; u sehem wie]ed minn tnax (^{1}/12) b]ala le[ittima lill-konvenuta Giorgia Mifsud.

Mis-sehem tat-testatur {u\eppi Mifsud tittie]ed is-somma ta' tmint elef lira (Lm8,000) li ting]ata lill-konvenuta Giorgia Mifsud. Dak li jifdal jinqasam hekk: sehem wie]ed minn tnax (^{1}/12) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Emanuela Zammit u Grezzju, Carmel u {u\eppi, a]wa Mifsud, u sehem wie]ed minn erbg]a u g]oxrin (^{1}/24) lil kull wie]ed u wa]da mill-atturi Jacqueline Galdes u Mark Domenici b]ala le[ittima; dak li jer[a' jifdal jing]ata lill-konvenuta Giorgia Mifsud.

L-ispejje\ [udizzjarji jinqasmu skond is-sehem ta' kull wie]ed u wa]da mill-partijiet mill-valur tal-wirt tat-testaturi.

--------------------------------TMIEM--------------------------------